

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

únor 2026

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně

Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

čemu jinému věnovat úvodní řádky únorového Kompostu než naprosto zoufalé situaci na MŽP? Pokud jsme si mysleli, že se situace po převzetí klíčových postů zástupci současné vládní koalice alespoň trochu zklidní, byli jsme hned zkraje vyvedeni z omylu. Zatímco Babišův hon na imunitu produkuje jednu mediálně vděčnou perlu za druhou, post ministra životního prostředí zůstává stále obsazen prozatímní osobou úřadujícího ministra zahraničních věcí Petrem Macinkou. Namísto stabilizace resortu začal předseda strany Motoristé sobě honem rychle naplňovat některá ze svých populistických hesel. A nám nezbývá než rozmýšlet, zda je to všechno jenom důsledek nepříliš povedené mocenské hry, snahy

Z obsahu tohoto čísla:

Zaslouží si Novohradské hory přísnější..	2
Pyrotechnika pod palbou kritiky.....	3
Bledule jarní - březnová „bílá fialka“.....	5
Ekošpeky - 29. Rychlovarná konvice.....	6
Objevy detektiva Ledňáčka.....	7
Virové epidemie jako důsledek.....	8
Ploštička běloskrvná.....	10
Večer s dokumentem - 144. díl.....	10
Zelená horečka - vítězové a poražení.....	13
Přírodní krásy v podání Františka Zimy..	15
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	15
Rostlinné alternativy mletého masa.....	16

v maximální možné míře provokovat nebo naprosté absence jakékoli odborné kompetentnosti pro vykonávání takové funkce. Jedním příkladem za všechny budiž snaha o osekání financí tekoucích do neziskového sektoru. Ministr Macinka si nejen nedokázal zjistit, že ony zlé organizace údajně brzdící fosilní rozvoj naší společnosti v drtivé většině případů peníze od státu nepřijímají, ale navíc sahá do šuplíku již desítky let fungujícího okruhu neziskovek, které zajišťují environmentální výchovu našich dětí. (O tom, jaké to může mít dopady, v prohlášeních [zde](#) nebo [zde](#).) Nechci se pouštět do spekulací, nakolik je pro populistickou vládu výhodná environmentálně nevzdělaná mladá generace. Hlavně si myslím, že se tímto zákrokem, vzhledem k marginálním částkám, kterých se to týká, vůbec nic neušetří. Celé se to jeví spíše jako vhodné tematické krmivo pro příznivce tohoto politického hnutí nebo luštilce „zeleného spiknutí“. A jak to tedy bude s tím novým ministrem? Snaha protlačit na post Filipa Turka na konci ledna pokračovala, když Petr Macinka naprosto nechutným způsobem vydíral prezidenta (viz [zde](#)). Každým dnem se tak můžeme přesvědčovat, že česká politická scéna stále hledá své dno. A zatím bez úspěchu.

Foto -jj-

Držte si klobouky, asi ještě pojedeme chvíli z kopce, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Zaslouží si Novohradské hory přísnější ochranu?

Jak jste určitě během let zaznamenali, názvy jednotlivých „Zelených otazníků“ pořádaných Ekoporadnou ŠK často naznačují, že půjde o něco ožehavého a sporného. Téma těch nejnovějších se ale někomu mohlo zpočátku jevit jako výjimka. Jestli si Novohradky zaslouží přísnější ochranu, aby jejich současná hodnota zůstala co možná nejlépe zachovaná, o tom přece těžko může někdo z opravdových milovníků přírody pochybovat. A předem známé nám bylo i jméno Mgr. Jany Janákové z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Už u nás nedávno přednášela na téma „Jak se chrání jihočeská příroda?“ (14. 2. 2024). Jaképak tedy otazníky?

Nějaká ta pomyslná kontrolka nám asi všem před očima zablikala, protože už víme své, ale to jsme ještě nevěděli, jak vážné to nakonec bude. Případ Jiřické nádrže, kde se před několika lety začalo s provozováním komerčního rybolovu, nám doslova

Foto -jj-

me tu roztroušené lesy a lesíky, z nichž mnohé mají teď už podobu smrkových monokultur, dále je tu hodně prostoru věnováno zemědělskému využití, a protože na některých místech se zachovaly mokřiny, můžeme tu navštívit i rašeliniště, podobně jako na nedaleké Šumavě.

Paní Janáková pracuje jako botanička, její manžel je zoologem, a tak se na promítacím plátně po většinu času přednášky střídaly jejich krásné fotografie všech možných rostlinných i živočišných druhů, kterým jsou Novohradky stále ještě domovem. Patří k nim i vzácní ptáci, díky nimž zde byla v roce 2004 v rámci soustavy Natura 2000 vyhlášena tzv. Ptačí oblast o rozloze přes 90 km². Hlavně se zde jedná o ochranu datlíka tříprstého a jeřábka lesního. Od počátku 90. let minulého století se datují snahy vyhlásit Chráněnou krajinnou oblast Novohradské hory, protože zde bylo do té doby pohraniční pásmo a díky tomu se zde hospodařilo jen extenzivně. Už několikrát se zdálo, že zde CHKO opravdu vznikne, byly zpracovány i příslušné podklady, ale dodnes se přes veškeré úsilí nepodařilo dotáhnout tuto myšlenku do konce. Byl zde vyhlášen pouze Přírodní park Novohradské hory s rozlohou 162 km².

Tak jako i jinde, jsou zde vzácné druhy ohroženy zarůstáním po zániku původní pastvy, dále kvůli znečištění, přílišnému přísunu živin atd. Po dokončení dálnice D3 se jistě zvýší i tlak na rozšíření výstavby a turistického ruchu. Obavy ohledně zachování přírodního rázu této krajiny jsou tedy namístě a při „Zelených otaznících“ se o tom samozřejmě hovořilo. Nejkriklavějším tématem ale byly už výše zmíněné události na Jiřické nádrži. Ta byla vytvořena přibližně před 250 lety jako splavovací a později byla využívána jako rybník, kde se hospodařilo velmi šetrně, s ohledem na zachování čistoty vody a příznivého prostředí pro čolka horského, střevle potoční a dalších zde žijících vzácných druhů včetně naší domácí populace pstruha potočního. Zvyšuje hladinu spodní vody a vlastně i díky ní se zachovaly v jejím okolí takové přírodní památky, jako je Pohořské rašeliniště nebo prameniště Pohořského potoka. Krása nádrže spolu s jejím významem pro zadržování vody v krajině, to jsou vlastnosti, které svádějí k přirovnání k šumavským jezerům.

Bylo by tomu tak zřejmě i nadále, kdyby šlo i v tomto případě o prastarý výtvar přírody. To, že jde vlastně o rybník, se ale stalo jednou z příčin změněného stavu, který byl v roce 2020 vyhodnocen přírodovědci jako velmi nebezpečný a volá po velmi rychlém vyřešení, dokud není ještě všechno ztraceno. Dobrou zprávou je to, že je zde plánováno vyhlášení zvláštní územní ochrany. Špatnou pak to, že jednání

s protistranou je obtížné a zdouhavé, a přitom o čas tady jde především. Co se tu vlastně přihodilo? Nádrž nikdy nezískala žádný vyšší stupeň ochrany a dokonce byla v roce 2010 tehdejší Pozemkový fondem ČR převedena do soukromých rukou. Tím bylo umožněno, že zde začala podnikat firma Rybolov na Pohoří a začaly zde být vysazovány nepůvodní druhy ryb, tak aby mohly být loveny sportovními rybáři. A protože by zde, v oligotrofním prostředí ve vysoké nadmořské výšce, nedokázaly přežít, přistoupilo se i k jejich přikrmování.

Jde i o takové druhy, jako je jeseter nebo kapr, které spotřebují hodně potravy a hledají ji mimo jiné přerýváním dna. Tím ničí jak vzácné vodní rostliny, tak i živočichy, kteří na dně žijí (včetně např. larev čolka horského). Kromě toho kalí vodu. V takové situaci stačí tři až pět let k tomu, aby byla flóra i fauna dna zničena. Zástupci firmy Rybolov na Pohoří při přípravě pořadu „Nedej se“ odmítli rozhovor a

Foto -jj-

v jedné z písemných zpráv uvedli, že mají důkazy vyvracející výroky odpůrců současného využití nádrže. Na žádost o jejich zaslání už potom nereagovali vůbec. Kvůli ohrožení chráněných druhů se celou věcí začala zabývat i Česká inspekce životního prostředí. Ta ale naráží na to, že nádrž byla vytvořena člověkem a určena od svého počátku k jeho vlastním zájmům.

V době převodu do soukromých rukou neexistovaly k Jiřické nádrži žádné dokumenty. Pozemkový fond nechal pro účely privatizace a restitucí vyhotovit pasport stavby, k němuž se vyjádřily dotčené orgány (kaplický vodoprávní úřad, odbor ŽP atd.), a protože stavba byla zapsána jako umělá nádrž určená k extenzivnímu chovu ryb, nebyla nádrž vnímána jako cenná přírodní lokalita, ačkoliv se nachází přímo v centru Přírodního parku a zároveň i v povodí důležité vodárenské nádrže. Jiřickou nádrž získal její tehdejší nájemce, firma Agrotrade. Nebyla provedena inventarizace druhů v nádrži žijících, protože nebyl nikým vznesen příslušný požadavek – vycházelo se z toho, že už v 90. letech bylo rozhodnuto, že nádrž bude sloužit k chovu ryb a byla pronajata k chovu generačních lososovitých ryb. Takové hospodaření bylo ještě únosné, ale dvacetikiloví kapři z reklamy na komerční rybolov, jeseteři, amuři... ti se nikdy v nádrži objevit neměli. Přirozenou cestou by se tam nikdy nedostali a ani by nemohli dorůst do rozměrů lákavých pro návštěvníky. Zkrátka, jak už víme i z jiných událostí, nelze se spoléhat ani na úřady, ani na politiky. Musíme být ve střehu i my, obyčejní milovníci přírody. Všimát si, co se kde děje, a klást nové a nové otázky, je-li to v pořádku – a to jsou ty zelené otazníky... -ah-

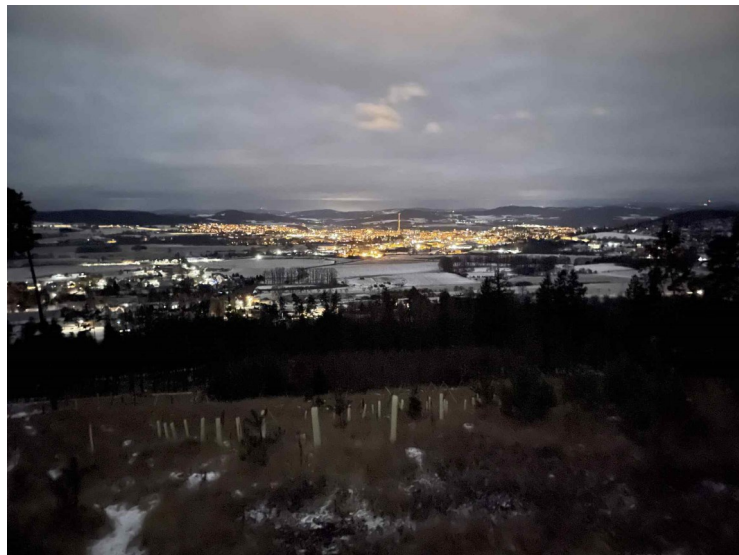
Pyrotechnika pod palbou kritiky aneb Pár střípků ze silvestrovské noci

Silvestr mám rád asi tak jako pravidelnou návštěvu zubaře. Důvodem nejsou jen davové záchvěvy předem nalinkované alkoholové radosti a kalendářní nucení k bilancování, ale hlavně všeobecné projevy sobectví a bezohlednosti ve formě tolik diskutované zábavní pyrotechniky. Pokud to bylo alespoň trochu možné, vždy jsem se v tento den odjížděl ukrýt někam daleko od větších lidských sídel. Pro poslední chvíle roku 2025 jsem tentokrát zvolil volný výšlap do krajiny severně od Strakonice. Jít spát dříve v tento večer stejně nedává smysl a měl jsem aspoň možnost posoudit, zda došlo u této mnohými nenáviděné lidové zábavy k nějakému posunu směrem k lepšímu.

Jak asi všichni zaregistrovali, v prosinci loňského roku vstoupila v platnost legislativní úprava, která dílčím způsobem ztížila dostupnost zábavní pyrotechniky některých kategorií v běžné prodejně síti a také vymezila zóny (např. kolem nemocničních zařízení nebo registrovaných chovů zvířat), ve kterých by měl platit zákaz odpalování. I když je to takové po česku trochu kocourkovské a trochu vyčůrané řešení, přece jen mnozí s napětím očekávali, co to dokáže udělat s urputností asi spíše těch méně urputných odpalovačů.

(31. 12. 2025) 16:00 - Bydlím ve středové části Strakonice nedaleko hlavní odpalovací rampy Strakoňáků - cirkusplacu. Ta je dle nové [mapové aplikace](#) zasažena červeným zákazovým kruhem hned ze dvou stran z důvodu existence sociálních zařízení. V předchozích letech bývala tato lokalita během silvestrovského dne bitevním polem již od dopoledních hodin. Vysvětlovat někomu např. kontaminaci blízkého vodního toku toxickým spadem nebo rušení zimujících vodních ptáků (včetně kriticky ohroženého morčáka velkého) bylo asi zbytečné v situaci, kdy se přímo nad řekou odehrával pravidelný novoroční ohňostroj. Ale časy se mění. A tak se z cirkusplacu pod Hvězdou letos ozývaly detonace během dne pouze ojediněle. Novoroční ohňostroj byl nakonec také odvolán, o čemž jsme informovali v [Kompostu č. 10/2025](#). Takže minimálně pro vodní ptactvo 2:0.

21:30 - Ocítám se na vyhlídce Jaslůvka nad vsí Řepice, ze které je bezvadný půlkruhový výhled na strakonické údolí a celé Pošumaví. Touto dobou se v jiných letech občasné výbuchy počínaly slévat ve víceméně

Silvestrovské Strakonice z Jaslova, foto Jakub Čimera

jsou 3 lidé ze 40 málo, nebo hodně, to nechť posoudí každý sám. Já osobně si myslím, že je to hlavně škoda. A také další důvod, proč tak moc záleží na rozhodnutí každého z nás. Je snadné schovávat se v davovém šílenství.

0:20 - Oproti předchozím letům, kdy kanonáda připomínající přibližující se válečnou frontu trvala i více než hodinu, byl na Silvestra 2025 po zhruba čtvrt hodině většinový klid.

Přesná čísla samozřejmě nejsou zjistitelná, ale ze subjektivního pohledu je třeba říci, že to bylo opravdu příznivější. Musím také konstatovat, že postupný úpadek této zbytečné rádobytradice je víceletý a netýká se pouze posledního Silvestra. Zmiňované legislativní změny nepovažuji za významný hybný moment, spíše za doprovodný jev širšího celospolečenského uvědomění. I když mohly přesvědčit onu (možná podstatně velkou) skupinu odpalovačů „na hraně“. Tedy ne ty zarputilé jedince, kteří se této činnosti budou prostě věnovat za každou cenu, zbožňují vůni toxických těžkých kovů a možná berou i používání zábavní pyrotechniky jako důrazný projev své osobní spotřební „svobody“. Spíše mám na mysli ty, kteří po ohňostrojích doposud sahalí spíše ze zvyku; jako splnění jedné z mnoha „povinností“ vánočních svátků. A kteří jsou schopni o tom alespoň trochu přemýšlet.

1:45 - Moje usínání ještě přerušují ojedinělé výbuchy, ale přes opětovné negativní emoce spojené se silvestrovskou nocí převažuje určitá naděje, že se alespoň v této oblasti mění věci k lepšímu. I když to samozřejmě bude ještě pár let trvat.

Mé pozitivní subjektivní hodnocení podporuje i měření kvality ovzduší, kterému se již opakovaně věnoval ČHMÚ. Přelom roku prý přinesl nejčistší vzduch za stejné období několika posledních desetiletí (viz [zde](#)). Je však třeba zmínit, že díky silnému větru vládly po celou noc dobré rozptylové podmínky a tento výsledek tedy nemusí být natolik vypovídající.

Velkým zklamáním byl přístup Policie, která porušování nových předpisů nechávala až na úplné výjimky volnou ruku (viz např. [zde](#)). Jaký signál to vysílá směrem k odpalovačům i občanům, kteří nový zákon respektovali, asi není těžké domyslet. Občasná oznámení na tísňovou linku byla samozřejmě obhájci pyrotechniky označována jako udavačství toho nejhrubšího zrna.

A jak to bylo první den roku 2026 s tolik diskutovanými novoročními ohňostroji? Veřejnost a za tuto záležitost odpovědní městští úředníci se nepřekvapivě rozdělili do dvou názorově protichůdných táborů. Ten první ohňostroje označuje za zbytečný přežitek, škodlivé agens a plýtvání financemi. Ten druhý se stylizuje do rolí zachránců těch správných tradičních hodnot a obranu ohňostrojů vnímá jako srdatý boj proti všem novodobým regulacím. Již několik let je v tomto směru průkopníkem město Protivín, které svůj poslední ohňostroj za tři čtvrtě milionu korun vnímá jako největší chloubu snad od dob založení místního pivovaru (viz [zde](#)). A 1. ledna je pochopitelně také magnetem pro všechny zhrzené ohňostrojové fanoušky z širokého okolí.

Zajímavou sociologickou sondu jako vždy nabízejí nejrůznější internetové diskuze týkající se tohoto tématu. Kromě několika málo ostatních se s železnou pravidelností opakuje argument ve stylu „jednou do roka to přece nikoho nezabije“. V kontextu více než 40 mrtvých ve Švýcarsku po požáru následkem použití interiérové pyrotechniky se toto tvrzení stává poněkud pochmurným (viz [zde](#)). V naší republice se pro další Silvestr řady odpůrců pravděpodobně rozrostou o ty, kteří rachejtle z důvodu chybějících končetin již odpalovat nebudou (viz [zde](#), [zde](#) nebo [zde](#)). Poslednímu uvedenému asi přibude i ob-

ně pravidelnou kanonádu, ale je třeba poznamenat, že teď tomu tak nebylo. I za dokonalého výhledu na desítky kilometrů daleko byly ohňostroje spíše ojedinělé.

23:30 - Březový vrch, ještě pár minut před půlnocí vládne relativní klid, ale je těžké posoudit, zda to není spíš odlehlostí místa.

(1. 1. 2026) 0:01 - Údolíčko vesnice Hubenov. Silvestrovské hromobití se dle očekávání nese zejména ze směru od Strakonice a Horažďovic. Samotná ves o 40 trvalých obyvatelích je v prvních deseti minutách nového roku pyrotechniky prostá. Lokalita obklopená lesy by tak mohla být vhodná jako klidnější ostrůvek pro pohyblivější zvěř. Takové úvahy však berou za své ve chvíli, kdy se výbuchy přece jenom ozývají, a to hned ze třech míst této malé vesničky. Protilehlé kopce umocňují ozvěnu detonací a dávají výmluvný důvod, proč je tato kratochvíle nejškodlivější právě v těch odlehlejších místech. Jestli

Foto CC0

vinění z nedovoleného ozbrojování, neboť odpaloval kategorii F4, ke které neměl patřičná povolení. Méně zmapované utrpění zvířat přineslo např. nepěkný pohled na březí klisnu uhynulou pravděpodobně stresem ze silvestrovské noci (viz [zde](#)). K tomu všemu bychom měli připočítat celospolečenské ekonomické škody, neadekvátní vytížení integrovaného záchranného systému, znečištění prostředí odpady a další externality, které jsou benevolentně tolerovány jenom proto, že se odehrávají jednou do roka a jsou tak nějak zaužívané.

Omlouvám se za tento neveselý závěr, ale myslím si, že řešení by dost pomohlo, kdybychom zábavní pyrotechniku a její zjevná negativa přestali vnímat jako občasné selhání jednotlivců, ale jako celospolečenský problém s dalekosáhlými následky - a to nejen pro životní prostředí a zvířata, ale i pro mnohé lidi. A jestli k tomu má přispět i ostrakizace části společnosti, nedá se bohužel nic dělat. Protože jak vidno, na některé věci prostě rozumné argumenty nestačí. -jj-

Překopávky

Bledule jarní - březnová „bílá fialka“

Bledule jarní (*Leucojum vernum*) je druh jednoděložné rostliny z čeledi amarylkovitých (*Amaryllidaceae*), takže mezi její příbuzné patří např. sněženka, narcis nebo česnek. Její vědecké rodové jméno pochází z klasické řečtiny, kde "leukos" znamená bílý a "ion" fialka. Jde o odkaz na barvu jejich květů a zároveň na jejich charakteristickou vůni připomínající právě fialky. Rostlina také obsahuje (v první řadě v podzemní cibuli) prudce jedovaté látky - srdeční alkaloidy. Pozření některé části bledule způsobuje otravu, jejímiž příznaky jsou nevolnost a poruchy srdečního rytmu.

Představuje primárně evropský druh s původní domovinou ve střední Evropě s územními přesahy do západní, jižní a východní části světadílu. Pokud se ve volné přírodě vyskytuje i jinde ve světě (např. Skandinávie, Severní Amerika), jedná se o druhotně zplanělé populace, které se tam rozšířily ze zahrad a parků. U nás ji najdeme hlavně ve vlhkých (především suťových a lužních) lesích a na vlhkých loukách od nížin až do horských poloh. Navíc se přirozeně nalézá pouze v Čechách a na západní Moravě. V karpatské části Moravy se naopak vyskytují pouze zplanělé zahradní bledule jarní, ovšem oproti tomu zde - i když vzácně - roste zevnějškem podobný druh, bledule letní (*Leucojum aestivum*), zejména podél dolních toků Dyje, Moravy a Bečvy. Podobně také na západním a středním Slovensku (Západní Karpaty) se ve volné krajině vzácně objevují jen

Foto Alan Šturm

druhotně rozšířené (tedy opět zplanělé) populace bledulí jarních. Přirozeně se bledule dají v přírodě znovu najít teprve až ve Východních Karpatech na východním Slovensku (pohoří Vihorlat), na Ukrajině a v rumunském Sedmihradsku. Tady však není zastoupen nominální poddruh *L. vernum subsp. vernum*, nýbrž subendemit bledule jarní karpatská (*L. vernum subsp. carpaticum*), který se vyznačuje vyšším vzrůstem, většími květy a též početnějším zastoupením dvojkvětých exemplářů.

Podzemním orgánem bledule je zásobní cibule, z níž velmi brzy, ještě na přelomu zimy a jara, vyrážejí 3-4 přisedlé, asi 10-25 cm dlouhé a maximálně 2 cm široké tmavě zelené listy se souběžnou žilnatinou. Lodyha dosahuje výšky 10-30 cm. Na jejím horním konci se objevuje toulcovitý listen, z jehož paždí na převislé stopce vyrůstá téměř vždy jeden (výjimečně ovšem i dva) květ tvořený šesti bílými a prakticky stejně dlouhými okvětními lístky, každý se žlutou nebo zelenou skvrnou ve špičce. Samčích

pohlavních orgánů (tyčinky) je šest, samičí orgán (gyneceum) tvoří srostlice tří plodolistů a semeník (ovarium) je spodní. Bledule vykvétá opravdu časně, v únoru až březnu. Po odkvětu se objeví plod, jímž je třípouzdrá tobolka oválného tvaru. Tobolka obsahuje bělavá semena s tzv. masíčkem (dužnatý výživný výrůstek), které napomáhá jejich myrmekochornímu šíření (prostřednictvím mravenců). Běžnější způsob rozšiřování semen do okolí však představuje autochorie (jejich uvolňování vlastními silami a mechanismy rostliny). Bledule se rovněž množí vegetativně, postranními cibulkami.

V České republice se bledule jarní aktuálně vyskytuje stále vzácněji, proto patří k ohroženým (kategorie C3) a chráněným druhům tuzemské květeny. Nejblíže od Strakonic se můžeme s původní, poměrně početnou populací bledulí setkat v přírodní rezervaci Opolenec u Sudslavic na Vimpersku, okres Prachatice. Ovšem již od začátku 15. století se u nás bledule pěstují také v zahradách a dnes je v prodeji k dispozici

koře původního druhu také mnoho kultivarů. Ty na svém stanovišti v zahradě rostou několik let a bez problémů se rozmnožují vegetativně.

Alan Šturm

Použité zdroje:

- 1) botany.cz/cs/leucojum-aestivum/
- 2) botany.cz/cs/leucojum-carpaticum/
- 3) botany.cz/cs/leucojum-vernum/
- 4) cs.wikipedia.org/wiki/Bledule_jarní
- 5) Leucojum vernum - bledule jarní, databáze Pladias.cz
- 6) PRACH, V.: Řecko - český slovník, Vydání rozšířené o attické tvary slovesné, Vyšehrad, Praha 1998.
- 7) SPOHNOVÁ, M., GOLTE-BECHTLEOVÁ, M., SPOHN, R.: Co tu kvete? Originální průvodce přírodou, Vydání druhé, Euromedia Group, a.s., Praha 2021.

Ekošpeky - 29. Rychlovarná konvice

Rychlovarná konvice je ve většině domácností tím nejnáročnějším elektrospotřebičem. Samozřejmě pohledem velkého příkonu; při obvyklých 2000 W/h a časté frekvenci použití to může znamenat, že se rychlovarná konvice stává poměrně velkým žroutem elektřiny, a tudíž i nezanedbatelnou položkou nákladů domácnosti. Ale pojďme si to trochu rozebrat a ukažme si pár triků (nebo v moderním žargonu „hacků“), kterak spotřebu tohoto nepostradatelného pomocníka výrazně snížit.

Často se udává, že pro ohřátí 1 litru studené vody rychlovarnou konvicí k bodu varu se spotřebuje zhruba 0,1 kWh el. energie. Při průměrných cenách 6-9 Kč za kWh nám vychází, že uvaření průměrné konvice čaje nás vyjde na necelou korunu. A to rozhodně není málo. A to i za předpokladu, že některé novější typy rychlovarných konvic na tom mohou být se spotřebou (přesněji řečeno s dobou ohřevu v poměru k příkonu) o něco lépe. Samozřejmě je rozhodující, v jaké permanenci je tento přístroj v té které domácnosti. Do rovnice nám však vstupují proměnné zejména z oblasti (zlo)zvyků, které spotřebu často výrazně vychylují směrem nahoru.

Prvním takovým návykem je ohřívat zbytečně větší množství vody, než je pro naše použití (nejčastěji horký nápoj) nutné. U zmiňované konvice čaje je dobré si její objem předem „osahat“ a do rychlovarky lít už víceméně přesně (případně vodu předem napouštět do nádoby cílového nápoje). Trable mohou nastávat u časté potřeby uvařit si jen jedno malé kafe. Většina rychlovarných konvic má kromě rysky maximálního objemu i tu minimální (většinou na hodnotě 500 ml). Můžeme se tudíž dostávat do problému, resp. k morálnímu dilematu, jestli porušit toto doporučení, nebo zbytečně vařit větší množství vody. Podrobněji se tímto otázkám zabývá např. [tento článek](#). Dozvíte se, k čemu vlastně ryska minima slouží. Vaření menšího než předepsaného objemu by nemělo ovlivňovat životnost konvice ani bezpečnost procesu. Největší vliv má na včasné vypínání konvice, neboť minimální objem slouží k tvorbě dostatečného množství páry právě pro automatické vypnutí. Není to tedy doporučení hodné striktních pravidel „BOZP“, ale podle mého názoru dodržování minimální hladiny není v rozumných mezích striktně nutné.

Když už jsme nakousli téma čajů, stává se vám někdy, že si uvaříte plnou konvici čaje, načež netrpělivě čekáte, než vychladne tak, aby se dal rozumně pít? Na tomto místě může být tipem uvařit jen polovinu nebo 2/3 objemu konvice, nechat čaj dostatečně vylouhovat a pak zbytek dolít studenou vodou do požadované teploty. U velké části sypaných čajů se naopak předpokládá příprava při teplotách nižších než 100 °C. Pokud zrovna nejste mistr čajových obřadů s teploměrem za pasem, určitě je lepší variantou uvařit vodu jenom „z části“ než úplně a pak ji nechat chladnout na požadovanou teplotu. Mnoho modelů chytřejších rychlovařek má tuto funkci k dispozici.

Víte, že budete konvici používat vícekrát po sobě v krátkém časovém intervalu? Napustěte do ní studenou vodu hned po použití té předchozí uvařené. Chladnoucí topné těleso předá své teplo rovnou nové vodě a zkrátí dobu následného ohřevu.

Důležitým bodem pro úsporu elektřiny je také správná údržba rychlovarných konvic. Nejčastějším problémem je usazování vodního kamene, který vytváří bariéru mezi tepelným zdrojem a ohřívanou vodou a snižuje tak účinnost konvice. Řešením je jeho pravidelné odstraňování - např. octem, který můžete nechat převařit přímo v konvici.

Někdy se také objevuje úvaha, zda do rychlovarky nenapouštět rovnou horkou ko-

Foto CCO

houtkovou vodu. Pokud jste uživatel vody z klasického centrálního zdroje, odpověď zní, že se to příliš nevyplatí. Doba nutná k dosažení bodu varu se sice zkrátí, ale teplá voda z kohoutku se také někde musela ohřát, což sami zaplatíte. V odděleném potrubí může být také náchylnější k jednorázovému znečištění a zvýšené tvorbě vodního kamene v konvici. Výjimkou je individuální zdroj teplé vody (např. ze solárního ohřevu), zde se jedná o jednoznačnou úsporu el. energie.

Spekuluje se také nad tím, jestli není rychlejší / úspornější ohřev vody na sporáku. Pokud jde o plynový, elektrický, resp. sklokeramický, pak určitě ne. Jedinou výjimkou je indukce, kde je spotřeba elektřiny ve srovnání s rychlovarnou konvicí jen mírně vyšší, případně stejná. Otázkou je však použití k ohřevu vody pro přípravu horkých nápojů za předpokladu dalšího špinavého nádobí. A tím se plynule dostáváme k poslednímu bodu, kterým je využití rychlovarky při klasickém vaření. Stále platí, že pro ohřev vody k vaření těstovin, brambor apod. je mnohem výhodnější a rychlejší předvařit vodu v konvici. Čím lépe se nám podaří „navázat“ tak, aby se voda v hrnci hned začala vařit (předehřátím hrnce na sporáku), tím je úspora větší. Výjimkou je opět použití indukce, kde je asi smysluplné nechat uvést přesný objem vody k varu a pak do ní vkládat suroviny. Rychlovarnou konvici můžeme také dobře využít v postupech, kdy do připravovaného pokrmu potřebujeme postupně přilévat menší objemy vody tak, aby se nám var nepřerušoval.

Určitě bychom našli ještě další „maličkosti“, ale uvedené tipy jsou ty základní. Pokud máte nějaké svoje vychytávky, jak zkrotit velký apetit rychlovarných konvic po elektřině, určitě nám je pošlete. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

„Datle, datle, kde máš datle?“ „Datle mám tam, konipase, kde konipas koně pase.“

Tenhle úryvek mnozí z vás jistě poznali – je z jedné z básniček z knížky „Nevídáno, neslycháno“ (1964) od Josefa Kainara. Slovní hříčky inspirovaly autora k rozhovoru dvou ptačích druhů, které se ale ve skutečnosti sotva někde v přírodě potkávají. Aby se posměváček konipas vypravil za datlem do hlubokého lesa, to se nestává. Jaromír Zpěvák v knížce „Ptáčkové“ (2010) zato jmenuje ve své říkance hned dvě stanoviště, kde potkáme konipasa skoro spolehlivě: *„Za vesnicí na pastvině potůček si teče líně. A tam ptáček pobíhá hbitě tam a sem, neustále komíhá dlouhým ocáskem.“*

Co tohoto dlouhoocasého krasavce k vodě a k hospodářským zvířatům přitahuje, to se dá jak domyslet, tak i vypočítat. Je to typický hmyzožravec s úzkým zobákem, výbornou schopností rychle létat, manévrovat i vířit ve vzduchu na místě, a když připočteme hbité nohy, umíme si ho dobře představit, jak loví hmyz ve vzduchu nebo jak pobíhá mělkou vodou a po břehu a loví všelijakou drobnou žoužel – viz např. [zde](#). Můžeme jej zahlédnout poměrně často, vzhledem k tomu, že se běžně zdržuje i v blízkosti lidských sídel – viz např. ukázka krmení mláďat na balkonku chaty v lesa ([zde](#)). Video ukazuje i odebrání trusu od zadečku mláďete, aby mohl být odnesen.

Konipas horský se k nám rozšířil až po roce 1850, a to zřejmě ze Švýcarska a jižního Německa. Nyní hnízdí v ČR v počtu 20–40 tisíc párů, což odpovídá zhruba 2 % evropské populace. Od poloviny 90. let minulého století jeho početnost u nás mírně klesá.

Foto Vilém Hrdlička

Ted', na začátku února 2026, právě končí výsada konipasa horského být ptákem roku, tak jak ho tímto titulem poctila Česká společnost ornitologická. Není to titul ledajaký, nese s sebou zvýšený zájem odborníků i veřejnosti a pro nás, čtenáře, to znamená i možnost prostudovat si podrobné informace ve specializovaném čísle časopisu „Ptáci světa“ – viz odkaz na str. 16. Konipas horský je v ústředním článku od Lukáše Viktorý poeticky nazván tanečníkem nad proudy. A hned v úvodu je zmíněna důležitá událost z roku 2024, která snad pomůže stavby ptáků vázaných na vodu dlouhodobě udržet: bylo schváleno „Nařízení na obnovu přírody Evropské unie“. Péče o vodní toky a plochy v něm hraje významnou roli a je to potřeba, protože necitlivé zásahy z minulosti mají za následek mj. kolísavé průtoky. Ty ohrožují jak konipasy, tak např. ledňáčky nebo skorce.

Jaká další nebezpečí na konipasa horského číhají? Některá patří k jeho životu odjakživa (potravní konkurence, běžní predátoři jako krahujci nebo lasicovité šelmy...), jiná jsou zesílena právě naší lidskou činností. Vedle znečištění vody a častých úprav břehů je to například i rozšíření norka amerického z kožešinových chovů. Ten je postrachem obojživelníků, plazů, raků a jiných drobných tvorů a ve velkém ničí také ptačí hnízda.

Jako všichni tažní ptáci, má to i konipas horský těžké na svých cestách a můžeme být rádi, když se k nám mezi polovinou března a polovinou dubna z jižní Evropy a severní Afriky vrátí. V případě příznivých podmínek někdy u nás i zůstává nebo se přestěhuje jen z vyšších poloh do nižších. Ty vyšší jsou pro něj typické (proto se jmenuje horský nebo v původním názvosloví horní), najdeme jej ale i jinde po celé ČR a u

nás ve Strakonících bývá na Otavě a Volyňce k vidění pravidelně také.

Konipas horský patří do čeledi konipasovitých spolu s linduškami, linduškovci a s dalšími 10 druhy konipasů, z nichž se v ČR mimo něj zdržuje ještě konipas bílý, dále méně častý konipas luční a vzácný konipas citronový. Mezi lidmi jsou velmi oblíbení pro svůj půvabný zjev a ladný krok, houpavý let, důvěřivost, s níž se objevují blízko nás v obcích, na polích při orbě (sbírají tam v brázdách hmyz), typický výrazný hlas... Velkou roli jistě hraje i to, že si je snadno zapamatujeme a při setkáních v krajině je rozpoznáváme.

Zatím nebylo zmíněno, jak vlastně konipas horský vypadá a jak se liší od podobně známého a často se vyskytujícího konipasa bílého. Na to se nás totiž chce zeptat detektiv Ledňáček:

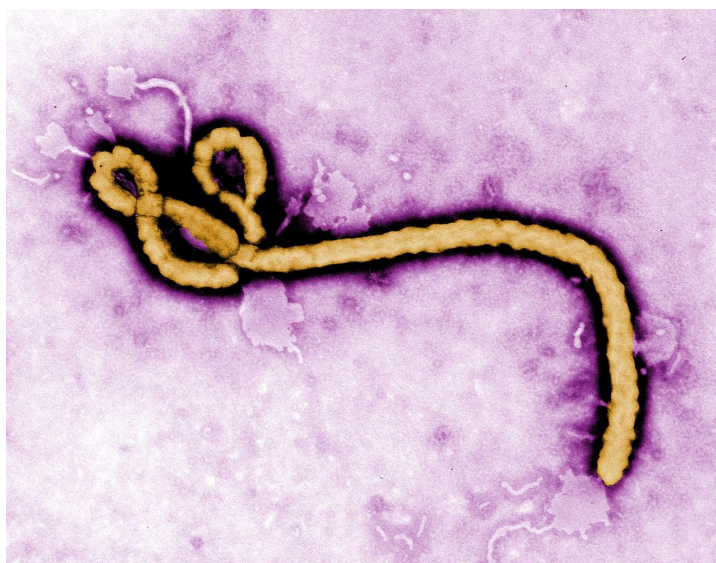
- Pro dospělé: Odlišuje se konipas horský od bílého jen zbarvením, nebo ještě i nějak jinak?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Dá se konipas horský přilákat k hnízdění případně i do budky, nebo by byla taková snaha marná?
- Pro rodiny s batolaty: Že se říká konipasovi i třasořitka, prادلenka nebo tanečnice, to je všeobecně známé. K jeho čilosti bývají přirovnávány i neposedné děti. Proč to ale vlastně konipas dělá, že sebou neustále šije? **-ah-**

Virové epidemie jako důsledek narušení přírody

20. století nebylo pouze obdobím válečných konfliktů. Bylo to také období, kdy se v míře nebyvalé mezi lidmi objevovaly nejrůznější (virové) nákazy. A to jak v podobě regionálních nemocí, tak i globálních pandemických událostí. Nezaujatým pohledem se může zdát, že nás (i ostatní živočichy) provázejí virové epidemie odjakživa. To je do určité míry pravda. Mechanismus, kterým však působí v moderní době na člověka, je v něčem jiný. A bez velké nadsázky se to dá označit za přímý důsledek bezprecedentního pronikání lidí do přírodního prostředí a intenzivního využívání zvířat a krajiny.

Tyto skutečnosti nejsou nikterak nové, ale podrobněji jsme vztah člověka a virů začali zkoumat až s poznatky molekulární biologie. Zjednodušeným pohledem jsme dříve virové, bakteriální i jiné patogeny chápali jako čistě parazitické činitele. Celá situace je však o poznání komplikovanější. Viry dnešním pohledem vnímáme jako evoluční souputníky, které „doprovázejí“ veškeré složitější formy života (od bakterií přes řasy až po člověka) takřka od jejich vzniku. S každým novým druhem rostliny nebo živočicha se společnou evolucí (koevolucí) vyvíjely i komplikovanější formy virů a jiných „nákaz“. Nové poznatky naznačují, že se nejedná o ekologicky jednosměrný vztah parazit - hostitel, ale o zvláštní formu oboustranně výhodné symbiózy. Stejně jako se tímto procesem zdokonaluje virus ve svých útočných projevech, zdokonaluje i hostitel svůj imunitní systém. To mu poskytuje výhodu nejen proti dalším patogenům, ale zejména v konkurenčním boji proti ostatním (zejména příbuzným) druhům. A tady to začíná být důležité a zajímavé. Virové nákazy totiž nejsou náhodnými vzplanutími, ale pouhým důsledkem přirozených přírodních a evolučních mechanismů, resp. jejich narušení člověkem. Pochopení souvislostí zároveň nabízí některé možnosti předcházení těm nejhorším scénářům.

Tyto a podobné informace v posledních desetiletích zveřejňují evoluční biologové a virologové společně s podrobným zkoumáním některých „moderních“ epidemií. Poutavou formou je shrnul např. Dr. Frank Ryan ve své knize *Viry - hrozba našeho času*. Z té také budou i citace uvedené dále v textu.

Slavný první snímek viru ebola, foto CDC global

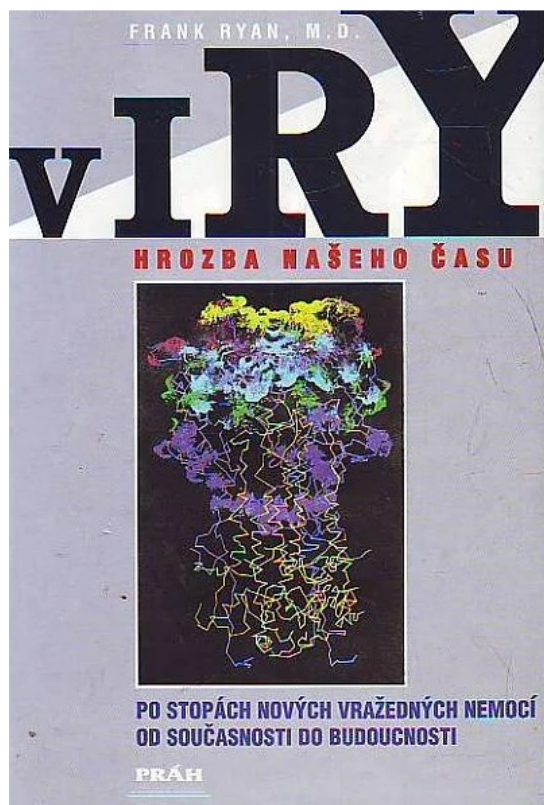
Epidemie chorob mají v lidské historii na svědomí více obětí než veškeré války. Mnohdy výrazným způsobem zredukovaly lidskou populaci a stály v pozadí významných historických událostí. Moderní člověk za pomoci očkování a antibiotik uvěřil, že má nad situací kontrolu. Je tomu skutečně tak? HIV, Covid-19 a další epidemie nás přesvědčují, že viry mají stále ještě navrch. V podobě tragické pandemie mohou udeřit v podstatě kdekoli a kdykoli. Vraťme se ale k evoluční podstatě problému.

Souběžným, tisíce i milióny let dlouhým vývojem mezi konkrétním virem a jeho hostitelem vzniká stav jakési dynamické rovnováhy vyznačující se neškodností viru pro jeho hostitele, někdy nepřesně označovaného jako nosiče. Každý organismus na Zemi v sobě nosí svou vlastní sadu virů, případně je takovými viry příležitostně „obsazován“, aniž by to pro něj mělo fatální následky. Ale samozřejmě to může mít fatální následky pro jiné organismy - a to tím spíš, čím jsou si tyto druhy biologicky bližší (příbuznější). Protože konkrétní virus je uzpůsoben napadat pouze úzce profilované organismy.

Abychom nezabíhali do přílišných podrobností a drželi se toho, co je nám známé. Ne-

ní tajemstvím, že pro člověka jsou nejnebezpečnější viry, které v sobě nosí ostatní primáti, případně někteří jiní savci. Za vhodných podmínek může dojít k tzv. přeskoku, kdy virus napadá jiný druh než svého přirozeného hostitele. V takových případech hrozí hostiteli velké nebezpečí / infekce, a to zejména proto, že jeho imunitní systém není na obranu proti viru připravený a adaptovaný. Svou roli zde také hraje velká schopnost virů mutovat - tedy na základě odlišných podmínek měnit vlastnosti a schopnosti. Ale samotné mutace nejsou hlavních důvodem přenosu nákazy. V situacích těchto přeskoků mluvíme také často o „vynořování“ virů. Člověkem nově pozorované choroby nejsou v přírodní říši ničím novým, jsou pouze důsledkem tohoto přeskoku a umožňují viru projevit svou plnou sílu. „Nové“ nákazy jsou tedy pouze jakýmsi únikem viru z přirozených koevolučních hranic. „Vynořující se viry mohou být možná něčím novým pro lidstvo, ale pro přírodu nejsou nikdy nové. Lidé si jich všimají, až když tyto viry učiní skok mezi živočišnými druhy a ze svého hostitele napadnou člověka. Většina z těch nejnebezpečnějších virů tak činí v divočině nebo ve venkovských oblastech.“

U každé ze zásadních „novodobých“ lidských epidemií můžeme vysledovat mechanismus přeskoku z biologicky příbuzného nebo blízkého druhu. Ať se jedná o HIV, ebolu, hantaviry a další, imunním nositelem takových virů jsou ve volné přírodě primáti, netopýři, hlodavci, případně další savci. Podobně je tomu např. i u skupiny „ptačích“ chřipek, kdy dochází k přeskokům z volně žijících ptáků na lidmi chovanou drůbež. Podobný evoluční proces se týká i vnitrodruhových imunitních rozdílů u zeměpisně oddělených populací. Např. zdecimování velkých indiánských civilizací evropskými nákazami neštovic nebo spalniček po vpádu Španělů na americký kontinent v 16. století. Nebo naopak nutnost u Evropanů podstupovat všemožná očkování při cestě do některých exotických destinací.

Jak už bylo naznačeno, podobné (mezidruhovému) přenosy virových nákaz nejsou v přírodě ničím novým a slouží do velké míry k zachování dynamické rovnováhy v rámci ekosystémů. Zásadní ingrediencí, která může přispět k tomu, že se událost rozvine do podoby rozsáhlé epidemie, je blízkost a intenzita podobných „setkání“. Ty jsou v přírodním prostředí minimalizována za pomoci přirozených mechanismů, bariér a také nízkými hustotami populací. Do tohoto vyváženého stavu vstupuje člověk a působí v mnoha ohledech jako cizorodý činitel, který vychyluje křehkou rovnováhu rozličnými způsoby.

Prvním významným hybatelem byl nástup zemědělství, které působí rozsáhlé změny ve stepních ekosystémech a populacích hlodavců. Ti se zároveň jako škůdci úrody dostávají do častého kontaktu s člověkem. Intenzivní zemědělské hospodaření je prvním důležitým vpádem člověka do rovnovážného přírodního stavu a právě odsud můžeme vysledovat závažné vynořující se tropické nákazy (virus horečky lassa nebo hantaviry).

Nejkritičtější odpovídáním lidské činnosti z hlediska přeskoků virových nákaz je samozřejmě živočišná výroba, v širším slova smyslu těsné kontakty mezi lidmi a některými druhy chovaných i divokých zvířat. Každý z nás asi vzpomene na pandemii Covidu-19, kde četné stopy vedou jak k netopýřům, tak i ke zvěřinovým asijským trhům. Nebo nákaza BSE rozšířená prostřednictvím zkrmování ovčích mozků hovězímu dobytku. V současné době sledujeme vybíjení tisícovek nevinných ptáků z důvodu obavy ze zavlečení ptačí chřipky některého typu mezi lidi.

Situace není ničím jiným než následkem našeho způsobu intenzivního způsobu vykořisťování zvířat, kdy je v ohromných množstvích zavíráme do omezených prostorů a tento postup již nedokážeme zvládnout bez mnohdy preventivního podávání antibiotických léčiv, které virulenci patogenů naopak pomáhá zvyšovat. Již delší dobu je známo, že virus HIV, resp. epidemie nemoci AIDS vznikla přeskokem viru opičí imunodeficiency na člověka. Primáti (pro které je nemoc víceméně neškodná) začali být zhruba ve stejném období intenzivněji loveni a využíváni jako laboratorní zvířata nebo domácí mazlíčci. Obdobnou trajektorii šíření mezi lidmi měl i virus ebola (jedna z nejsmrtelejších lidských nákaz vůbec).

Velká část těch nejzávažnějších nemocí pochází z tropických oblastí a není to náhoda. Je zde největší koncentrace zvířat příbuzných lidem (tedy potenciálních nosičů) a také zde probíhají ty nejintenzivnější zásahy do přirozených ekosystémů. Na úkor přírodního prostředí se sem rozšiřuje zemědělská půda, divoká zvířata jsou lovena a dovážena do jiných částí světa. K situaci nahrává také prostředí lidské civilizace s koncentrovanými sídlami a globálním cestováním, což je ideální půda pro rozvoj jakékoli nákazy. „Je sotva náhodné, že větší počet nových virů a dalších mikrobů postihuje lidi ve druhé polovině dvacátého století. Souvisí to s rozsahem lidského vpádu do nedotčených přírodních oblastí, jako jsou deštné pralesy, a s mohutným rozvojem zemědělství, které proměňuje savany a podobné přírodní celky.“

Ne nadarmo jsou virové pandemie označovány jako jedna z největších hrozeb pro moderní lidskou společnost. Jsou však do určité míry hrozbou předvídatelnou, hrozbou, která vyplývá z našeho kořistnického způsobu života, a hrozbou, které máme šanci předcházet. Musel by se však zásadním způsobem změnit kurz, kterým se ubíráme. -jj-

Ploštička běloskvrnná

Ploštičku běloskvrnnou (*Melanocoryphus albomaculatus*) vyfotil pan Vilém Hrdlička 2. 8. 2025 na Velké Homolce u Vimperka. Mně se ukázala 10. 12. 2025 na hřbitově v Sušici.

Dle literatury je výskyt ploštičky běloskvrnné v České republice ve znamení opakovaných expanzí a vymizení. Z Čech i Moravy byla dokládána během 19. a počátku 20. století. Druh byl považován tehdejšími autory za vzácný, ale je doložen z různých lokalit v teplejších i méně teplých oblastech. Na dlouhou dobu poslední údaj z Čech pochází z roku 1905. Na Moravě je udávána z 19. století, poté byla nalézána v letech 1946–1949 na různých lokalitách na jižní Moravě, včetně okolí Brna. Mezi lety 1962–1992 nebyla na území ČR nalezena a zřejmě opětovně vymizela i z Moravy. V letech 1992–2004 byla nalézána na různých lokalitách v NP Podyjí, v letech 2008–2009 pak byla nalezena na dvou lokalitách o něco severněji v údolí řek Jihlavy a Rokytné. Po roce 2012 přibývaly nálezy z Brna, Bzenecka, Pálavy, Prostějovska, Vsetínska, Zlínska a dokonce z jižní části Nízkého Jeseníku. V roce 2020 byla nalezena po 115 letech v Čechách, a to na dvou lokalitách v CHKO Železné hory a jedné lokalitě na Jičínsku. Šíření nadále probíhá, ploštička běloskvrnná má v současném teplém klimatu potenciál obsadit většinu území ČR.

Foto Vilém Hrdlička

Biologie a ekologie: Ploštička běloskvrnná je teplomilným druhem, obývajícím otevřené až polootevřené výhřevné biotopy, jako jsou skalní stepi, písčiny, suché trávníky, lesostepi, vřesoviště, staré lomy, ale i paseky a osluněné okraje lesů a cest. Nevyhýbá se ani intravilánům měst. Žije epigeicky (tj. na povrchu půdy), vylézá však i na bylinnou vegetaci, kmeny stromů, skalní stěny či osluněné zdi budov. Živí se vysáváním semen. Jako živná rostlina je udávána především tolita lékařská (*Vincetoxicum hirundinaria*), dále pak náprstník (*Digitalis*), starček (*Senecio*) a různé další hvězdnicovité rostliny (*Asteraceae*). Přezimujícím stádiem je dospělec; vyvíjí se jedna generace ročně.

Ohrožení a ochrana: V červeném seznamu bezobratlých ČR byla ploštička běloskvrnná zařazena jako kriticky ohrožený druh, což bylo založeno na její dosavadní vzácnosti. Vzhledem k její současné expanzi a širokému spektru osidlovaných biotopů však nyní není ohrožena. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

RADA, S.: <http://www.naturabohemica.cz/Melanocoryphus-albomaculatus/> 6. 2. 2025

Večer s dokumentem - 144. díl – Bilance - Green Deal

V současné době asi neexistuje tolika předsudky opředené a pro mnohé i sprostší slovo, než je Green Deal. Je však hořkou ironií dnešní doby, že velká část kritiků této dohody nebyla ani od té dobroty, aby se s ní podrobněji seznámila. Ono totiž není příliš složité rozhlašovat do světa obavy o vzrůstající ceny energií nebo úpadek evropského průmyslu. Jak toto téma umí využít dnešní populisté, už jsme se přesvědčili. Celá problematika je samozřejmě o poznání složitější a kromě rizik nabízí i mnohé příležitosti. Což už není tak přímočaře uchopitelné, na základní emoce (jako strach) mířící a zneužitelné. Green Deal

samozřejmě není bezproblémový; o to víc v dnešním globalizovaném a vrtkavém světě. Pro mnohé se však více než dohodou, kterou je možné podrobovat diskuzi a konstruktivní kritice, stal prostředkem k dosahování politických cílů bez hlubší znalosti tématu. A co víc - jejím případným odmítnutím, zdržením nebo výrazným osekáním se dost možná připravíme o jednu z mála možností, jak systémově změnit naši nepěknou klimaticko-environmentální trajektorii. Je však velmi těžké tyto souvislosti vysvětlovat části společnosti, která stále ještě existenci klimatické hrozby odmítá a podobné snahy vnímá jako komplikaci v dalším konzumně-destruktivním počínání naší civilizace.

Nelehkého úkolu elementárně vysvětlit podstatu Green Dealu široké veřejnosti se kromě jiných v poslední době pokusila i Česká televize v jedné z epizod ekonomického a publicistického pořadu Bilance. Sa-

možřejmě, že v necelé půlhodině se tak složité téma podrobně rozebrat nedá, ale myslím si, že to podstatné zde zaznívá. A je to zároveň i jakýsi apel. Nemusíme se všemi závěry Green Dealu souhlasit, nemusíme se stát jeho fanoušky, ale prosím, seznámte se s ním.

Jelikož už je toto sousloví natolik významově zohýbáno, můžeme jej klidně nazývat i zelenou transformací, což je v mnohém přesnější. I když se ve své podstatě jedná o dohodu, a to evropskou dohodu o dosažení tzv. uhlíkové neutrality zemí EU do roku 2050, základním průvodním jevem by měla být hluboká proměna našeho hospodářství směrem k tomuto cíli. Ani zdaleka není jen balíkem regulací, jak je často chápána. Naopak transformace může vytvořit řadu příležitostí, nehledě na to, že velká část změn bude muset být realizována tak jako tak. V tomto případě však mohou vést k příznivějšímu environmentálnímu stavu. Green Deal v mnoha ohledech naráží na odvěký problém - upřednostňování krátkodobých (finančních) zájmů nad dlouhodobými smysluplnějšími cíli. Tomu samozřejmě příliš nepomáhá ani zaužívaný politický systém s krátkým volebním obdobím a zaměřením na populární a zjednodušující kroky.

Cíle a oblasti opatření Zelené dohody se obvykle rozdělují do několika hlavních bodů:

- čistá energie (odklon od fosilních paliv, podpora obnovitelných zdrojů)
- udržitelná mobilita (podpora elektromobility, hromadné dopravy a dalších šetrnějších způsobů)
- renovace budov (zejména zateplování a úspornější formy vytápění)
- dekarbonizace průmyslu a oběhové hospodářství (snížování uhlíkové stopy průmyslu, minimalizace odpadů)
- udržitelné zemědělství (snížování emisí zemědělské výroby)
- ochrana biodiverzity a ekosystémů (opatření většinou formou samostatné Strategie v oblasti biologické rozmanitosti a Nařízení o obnově přírody)

Relevantní a možná nejdůležitější otázkou je, kolik to celé bude stát a kde na to vezmeme. Čistě v účetní rovině se pro náš stát v uvažovaném horizontu počítá s částkou kolem 3 biliónů korun. Ročně tedy v rozmezí 100-200 miliard, což jsou jednotky procent HDP. Není to samozřejmě málo. Na druhou stranu - nejedná se o platby, ale o investice. Investice, které přinášejí mnohé příležitosti, podporu dalších ekonomických sektorů, pracovní místa atd. Polovina uvedených částek se bude týkat energetiky, polovina všeho ostatního. Tři čtvrtiny nákladů budou mít na svých bedrech firmy, zbytek stát a občané. Naproti tomu nemalá část investic bude pokryta přímo finančními programy samotné EU.

Některé propočty samozřejmě mohou být zdrojem opodstatněných obav. Je však důležité připomenout i širší souvislosti. Uvádí se, že celospolečenské škody v důsledku klimatické změny jsou u nás někde na úrovni 600 miliard korun ročně. Platí je stát prostřednictvím svých daňových poplatníků. Mnohé skutečnosti, jako je zastaralost naší energetiky nebo přenosové soustavy, jsou neoddiskutovatelné a budou v blízkém horizontu vyžadovat obrovské investice. Proč je nerealizovat směrem ke stabilnější budoucnosti? Zítřejšími investicemi také rozhodujeme o naší závislosti na fosilních palivech, velkých dodavatelích nebo třeba o tom, jestli naše finance budou zůstat v naší zemi.

Jaké jsou sporné body a největší rizika? Kritici zelené transformace se obávají zejména snížení konkurenceschopnosti evropského průmyslu na celosvětovém hřišti, což je samozřejmě relevantní hledisko. Vládne strach z přesunu výrobních kapacit směrem na východ z důvodu rozdílných nákladů a regulací. Je však třeba podotknout, že k takovému procesu dochází již dlouhodobě a ne tak zcela vinou proklimatických opatření, ale jiných mechanismů. Green Deal nabízí celou řadu investic, která by nás měla závislosti na průmyslových mocnostech naopak zbavovat. Důležitou oblastí bude např. alespoň dílčí samostatnost v získávání surovin klíčových pro energetickou tranzici (kovy pro výrobu baterií aj.). Dalším strašákem jsou nové emisní povolenky systému ETS2, které přenášejí část nákladů na samotné spotřebitele. Panuje strach z růstu cen paliv i energií. Ke zvýšení cen např. u pohonných hmot dojít může, ale bude se jednat spíše o jednotky korun. Na druhou stranu se již všichni mohou delší dobu přesvědčovat, že jejich ceny se řídí mnohými jinými mechanismy, a navíc se již dlouhý čas drží možná až na neadekvátně nízké úrovni. Přejít k ekologicky šetrnějším zdrojům energie navíc otevírá cestu k jejich dalšímu zlevňování ve chvíli, kdy obsadí větší část trhu. Otázkou by tedy spíše mělo být, zda tyto pochody nepřijmout a neakcelarovat je prostřednictvím podobných pobídek. Možná zaplatíme o něco víc teď, ale v budoucnu by to mohlo naši peněženku ušetřit. A také životní prostředí, což by mělo být v našem rozhodování podstatnější.

Podrobnější rozbor situace je bohužel mimo rozsah tohoto článku. Mým přáním je, aby si každý o Green Dealu udělal svůj vlastní názor. Ne však na základě domněnek, ale konkrétních faktů. Krátký dokument ČT (viz [zde](#)) s navazujícím podcastem (viz [zde](#)) je vcelku povedený odrazovaný můstek. -jj-

Pozvánky - únor 2026

Ekoporadna při ŠK zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 10. 2., nebo čtvrtek 12. 2. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte vyzkoušet netradiční postupy, nové suroviny a přípravu zdravotně přínosnějších pokrmů. Tématem únorového kurzu budou **zdravější uzeniny**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš.

Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

ZO ČSOP Šumava a Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zvou:

Zelené otazníky - Jaký je přínos regionálních směsí trav a bylin?

středa 18. 2., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Víte co jsou to regionální směsi trav a bylin a proč je dobré je používat? Jak je to s nimi u nás v Čechách a jak v zahraničí? Znáte Šumavskou regionální směs? Víte, jak se takové směsi získávají? O tomto tématu přijdou povídat Anna Šprdlíková a Jakub Hromas ze ZO ČSOP Šumava. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Přírodovědný výlet do okolí Heřmaně

ÚT 3. 2. Sraz v 9:50 na strakonickém nádraží. V 10:06 jede vlak **do Heřmaně** (příjezd v 10:22). Odtud půjdeme celkem cca 10 km po zpevněných cestách a případně i terénu **do Ražic**. V Heřmani se podíváme na vyhlídku, naučnou stezku, ke kostelu, na hřbitov aj. Připomeneme si básníka Jana Čarka a režiséra Václava Kršku. Z Ražic jede vlak např. ve 14:19. Info na pobočce ŠK Za Parkem.

Pondělní zastavení

PO 23. 2. Setkání s literaturou, tentokrát se vzpomínkami vodňanského rodáka **Františka Heritese**. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK.** V únoru bude z důvodu prázdnin jen jedna schůzka – ve **ČT 12. 2.** **doplníme sbírku větviček na určování podle pupenů.**

Info:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, tereza.machkova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

PET lahve se zatím zálohovat nebudou

Nová vláda odmítla návrh novely zákona o obalech bývalého ministra Hladíka, která měla zavést systém zálohování PET lahví a hliníkových nápojových plechovek. Po roce 2026 by však mělo začít platit jednotné evropské nařízení a ČR hrozí sankce. Více viz [zde](#).

V EU bylo za rok 2025 vyrobeno více energie z větru a slunce než z fosilních paliv

Celkem vyprodukovaly solární a větrné elektrárny 30 % elektrické energie. Elektrárny spalující uhlí nebo plyn se podílely na výrobě jen z 29 %. Více se dočtete [zde](#).

V Moravském krasu se pohybují vlci

V CHKO Moravský kras byl poprvé v historii zaznamenán výskyt vlka. Pohyb šelmy potvrdil monitoring v oblasti a záznamy z fotopastí. Více informací viz [zde](#).

Antropogenní emise by mohly brzy dosáhnout svého vrcholu a začít klesat

Nejnovější výpočty naznačují, že lidstvo by se mohlo vyhnout těm nejdramatičtějším scénářům díky velkým investicím do obnovitelných zdrojů energie. Existuje velká pravděpodobnost, že nárůst globální teploty by se mohlo podařit udržet alespoň pod hranicí 3 °C, což však stále znamená extrémní nárůst a důsledky. Více viz [zde](#). -jj-

Literární okno

Zelená horečka - Vítězové a poražení elektrické budoucnosti

„Poptávka po surovinách potřebných k vybudování infrastruktury čisté energie má stejný geopolitický rozměr, jako měla dříve poptávka po ropě. Země schopné zajistit si místo v nových dodavatelských řetězcích čisté energie na tom vydělají, zatímco ty ostatní budou trpět.“

Naše společnost se nachází na podstatném stupni, či spíše křižovatce svého vývoje. Fosilní paliva stála za nebývalým rozmachem, ale přinesla s sebou hmatatelnou hrozbu nastupující klimatické krize. Pokud z této situace chceme vymanévrovat s nadějí, že naše civilizace bude mít možnost pokračovat v podobě blízké tomu, co nyní považujeme za samozřejmé, čekají nás mohutné změny. Jedna z nich je přechod k obnovitelným zdrojům energie a elektrifikace dopravy. Otázkou už není, zda je to nutné, otázkou je, kdy to bude. Čím dříve k tomu dojde, tím větší budeme mít naději na odvrácení toho nejhoršího. Ale nebude to samozřejmě zadarmo. A stejně jako to bude stát nemalé finanční prostředky, investicí bude i výrazná (a do velké míry jednorázová) ekologická újma a změna v rozložení geopolitických sil. Naše budoucnost bude vyžadovat masivní rozšíření elektromobilů a bateriových úložišť čistějšími způsoby vyrobené energie. To bude předpokládat obrovská množství kovů, které byly dosud těženy v menší míře (zejména lithium, měď, kobalt a nikl). Z těch se již nyní stává novodobá ropa - s podobnými souvislostmi jejich dobývání, zpracování a obchodování. Zcela se proměňují dosavadní ekonomické mapy světa se všemi negativními důsledky.

Tento mechanismus se podařilo bravurním způsobem rozebrat britskému novináři Henrymu Sandersonovi v obsáhlé, ale poutavě psané knize Zelená horečka. Směsicí reportáží, úvah a historických reálií popisuje probíhající transformaci globálních řetězců těžby a zpracování nerostných surovin. Z tohoto odvětví se za velmi krátkou dobu stal byznys číslo jedna. Není to ani dobře, ani špatně. Je to nevyhnutelné. Šlo by to dělat lépe? V dnešním globalizovaném a čistě tržním světě dost těžko. To ale autor nehodnotí. Zabývá se především tím, které z mocností dokázaly tuto příležitost uchopit „nejlépe“, jakými způsoby, a kdo je na tom naopak nejvíce bitý. I když mají probíhající procesy snad všechny symptomy prohlubujícího se neokolonialistického rozvrstvení světových pořádků, přece jenom mají potenciál začít hojit šrámy vzniklé drancováním planety v honbě za fosilními palivy. Je už pouze na nás lidech, jak změnu uchopíme.

Lithium pod taktovkou Číny

Není neznámým faktem, že elektromobil byl vynalezen před více než sto lety. Proč se masově nerozšířil už tenkrát? Neskončil v trezoru pod dohledem elit, jak tvrdí konspirační teoretici, ale stal se obětí neefektivity tehdejších baterií a konkurenčního tlaku ze strany spalovacích motorů. Situace

se změnila až v 70. letech 20. století s vynálezem lithium-iontové baterie - zařízení s dostatečným elektrickým potenciálem. Na masivním nasazení baterií zejména v bouřlivě se rozvíjející elektronice se nejvíce podílela společnost Exxon (ano, ta samá korporace, která financovala výzkum klimatické změny a následně jej spláchla do záchodu). Lithium-iontové baterie jsou nyní středobodem probíhající zelené transformace a lithium surovinou na výsluní současných globálních snah. Expandující poptávku po tomto kovu nejlépe podchytila Čína, která státními subwencemi rozjela masivní kolos podpory těžby a zpracování lithia a výrobu baterií pod domácí taktovkou a také nemilosrdnou exploataci zahraničních zdrojů. Zjednodušeně řečeno - tam, kde Čína ještě netěží, tam mohutně skupuje. Stala se takřka neomezeným vládcem lithiového byznysu a všech navazujících odvětví. Na druhou stranu masivní rozšíření baterií dokázalo s jejich cenou udělat to samé, co se stalo s náklady na výrobu solárních panelů. Elektromobily se díky těmto procesům stávají konkurenceschopné autům se spalovacími motory. V knize se blíže dočtete, jakými postupy tohle všechno Čína dokázala, jak vlastně těžba a zpracování lithia probíhá a jaké to má následky na životní prostředí a místní komunity. A také to, kdo a jakými způsoby se snaží jedničky na trhu konkurovat nebo zda se dají lithium-iontové baterie recyklovat.

Kobalt - africké utrpení

Kobalt je dalším z kovů nepostradatelných při výrobě elektromobilů. 60 % světové produkce pochází z afrického Konga, jedné z nejchudších a nejkorumpovanějších zemí. Příběh Konga a kobaltu je otřesnou kapitolou novodobých lidských dějin. Autor v knize shrnuje řetězec korupcí při získávání těžařských koncesí, dětskou práci v kobaltových dolech a finanční úniky v rádech ročních rozpočtů celého státu, které by za normálních okolností měly alespoň z větší části proudit ve prospěch místního obyvatelstva. Kobalt se v Kongu získává z velkých dolů (pod nadvládou nadnárodních korporací) nebo prostřednictvím řemeslné individuální těžby - za tristních podmínek a často s využíváním dětské práce. Velcí hráči (zejména Čína) svou zodpovědnost ředí nákupem kobaltu přes nejrůznější prostředníky, řemeslná těžba je pod stále větším dohledem veřejnosti a neziskových organizací. I když se situace začíná zlepšovat, k ideálu má ještě velmi daleko. Dílčím způsobem pomáhá také proces recyklace kobaltu ze starých baterií.

Řemeslná těžba kobaltu v Kongu, foto The International Institute for Environment and Development

V posledních letech se velká část těžby přesunuje do Indonésie, kde dochází ke kácení tropického deštného lesa. Nikl je v hornině obsažen pouze v malém množství; jeho získávání je náročné na energii, která pochází téměř výhradně z uhlí. A není překvapením, že převažující část celosvětového niklového koláče pojídá opět Čína.

Měď - „pro úplnost“

Nový elektromobil obsahuje až 4 kilometry měděných kabelů, to znamená něco mezi 40 až 80 kilogramy mědi. Prozatím se těží zejména z povrchových dolů - např. v novém obřím provozu v Kongu (čínský investor). Zaznívají však hlasy, které obhajují tzv. těžbu konkréti z mořského dna. Jedná se spíš o luxování horniny se směsí vzácných kovů. Širokou veřejností a ekologickými organizacemi je proti tomuto postupu protestováno z důvodu destrukce mořských ekosystémů a ne příliš probádaných širších důsledků. V argumentační rovině jde o obhajobu jednoho možná méně destruktivního způsobu před tím druhým ve chvíli, kdy poptávka po mědi strmě vzrůstá.

Kromě zcela nezpochybnitelných environmentálních a socio-ekonomických dopadů u výše uvedených surovin je ve věci alarmující naprostá dominance Číny. V roce 2019 Evropa produkovala pouze 14 % z celkového objemu niklu, 8 % kobaltu a 1 % lithia. Že v energetické transformaci hraje druhé housle, si moc dobře uvědomuje. Ráda by podobnými subwencemi jako Čína zvýšila i ona svou soběstačnost v těžbě a zpracování klíčových surovin. Zatím se jí to daří jenom na poli konečné výroby baterií a elektromobilů. Na jednu stranu se vždy bude potýkat s přísnějšími ekologickými regulacemi (což je dobře), na druhou stranu dokáže již nyní energii pro produkci zajistit s vyšším podílem čistějších zdrojů. Významným článkem je také silnější odpor společnosti vůči těžebním a zpracovatelským provozům.

Knih Zelená horečka není jen příběhem živelně probíhající zelené revoluce a jejich

Špinavý nikl

Nikl byl dosud těžen a zpracováván v omezeném množství jako přísada do nerezového železa. V současné době poptávka po této surovině raketově vzrůstá, neboť je součástí baterií nové generace s vyšší energetickou hustotou. Nikl je jedním z příkladů toho, jak potřeba čistější budoucnosti špiní dnešek. Při těžbě je na výběr z několika málo možností - jedné horší než druhé. Největší objemy kovu se získávají v rámci Papuy Nové Guiney, kdy je hlušina z těžby vypouštěna na mořské dno. Samozřejmě s výraznými škodami na životním prostředí.

dopadů. Je také vystihujícím ztvárněním širších civilizačních mechanismů. Pomůže vám v lepším pochopení dnešního fungování světa. Snad jedinou slabinou textu je, že více nezdůrazňuje možná zásadní předpoklad. Rozumnějšího stavu se nedobere pouze tím, že jednu hamižnost nahradíme jinou. Kromě ozelenění špinavého fosilního směřování bychom se také měli zabývat tím, zda není naše uspokojení možné hledat ještě někde jinde než v neutuchající spotřebě. Není možné pouze přesunout to špatné na druhou stranu Zeměkoule a tvářit se, jako že to neexistuje. -jj-

Přírodní krásy v podání Františka Zimy

Na úterek 3. 2. se chystá přírodovědný výlet do okolí Heřmaně a Ražic (pozdávka je na str. 12), a protože budeme mít čtyři hodiny na cestu dlouhou jen 10 km, bude dost času se porůznu zastavovat a mimo jiné si číst texty naučných tabulí. Na jedné z nich najdeme i procítěný komentář Mgr. Františka Zimy, pražského botanika, s nímž se občas na našich akcích setkáváme osobně. V okolí Heřmaně to dobře zná a nazval jej krajinou "pastevní", která má pokorný jihočeský výraz. A pokračuje:

„... Písecké hory, staré mlýny, vzdálený obrys rozhledny na Vysokém Kamýku... a Heřmaňské sedlo... Smíšené lesy na obzoru neunavují monotónností a stín, když letí přes jejich zvlněnou linii, evokuje pomíjivost i krásu. Heřmaňské sedlo - dominantní výspa v ustoupivším třetihorním moři. Heřmaňský kostel si podává ruce s kostelem v nedalekém Myšenci, a tiše upozorňuje, že v životě lidském je důležité stavění mostů, a nikoli zdí...“ (plné znění původního textu viz [zde](#)).

Možná si ještě pamatujete ze starších čísel Kompostu na pětidílný seriál pana Zimy „Postřehy ze Slovenska“ (první díl byl v [č. 10/2019](#)) nebo na jiné jeho články, ale tentokrát pro vás máme od tohoto autora něco z trochu jiného soudku – verše. A určitě vás nepřekvapí, že i jimi pan Zima promlouvá o své lásce k přírodě...

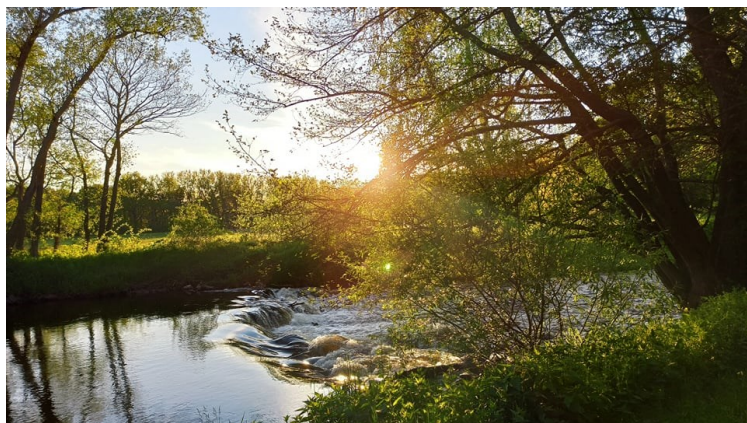

Foto Renata Oravská

U Zábrdské jeskyně

*Vzduch komíhá se, nad řekou tančí víly
V mlhavém oparu se cosi třpytí
To řeka k svému cíli pílí
utkána brokátovou nití*

*Hle, oblázek, cos hodil do peřejí
do vody otiskl svůj obraz chvíli
hlubina pohltí ho, vlny se ti smějí
a stejně k svému cíli spějí*

*Jen usedneš-li tiše a zkrotíš
mnohomluvnost svoji
Pak mnohomluvnost řeky
tvé srdce se srdcem svým
pak spojí -ah-*

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Jak konipas horský, tak i vzácnější luční a ještě o hodně vzácnější citronový mají ve srovnání s dospělým konipasem bílým ve svém ošacení zastoupenou i žlutou barvu (u bílého mají mírně nažloutlou spodní část těla mláďata, ale dospělci jsou zbarveni bíle, šedě a černě). Konipas horský se od nich od všech liší tím, že má výrazně žlutý podbřišek, šedou hlavu, tváře i záda, růžovohnědé nohy (nikoliv černé nebo šedočerné) a má ze všech našich konipasů nejdelší ocas – viz např. krátké video [zde](#). Jiří Janda v knize „Atlas ptactva středoevropského“ (1902) o něm píše, že je vždy jako do plesu ulízan a upraven.

Kromě zbarvení se konipas horský odlišuje od bílého i hlasem. Jeho vábení je ostřejší a výše položené. Zní jako „ciss-ciss-ciss-ciss“ (viz záznam [zde](#)) nebo „cicic, cikcicisic cricrici cecece“ přerušované vložkami hvízdavých, flétnových a švitořivých tónů, prokládané častým „cýseri“. Konipas bílý se ozývá sice podobně, ale méně výrazně. Jeho hlas utváří dvouslabičné až trojslabičné, nevýrazné „tsli-vitt“ nebo „zi-ze-litt“.

Dalším rozdílem je například početnost (bílých je u nás přibližně desetkrát více než horských) a ještě leccos jiného, ale to si necháme na příště. Je toho tolik, co by se dalo ještě dodat, že se detektiv Ledňáček rozhodl představit nám konipasa bílého v samostatném vyprávění.

- Konipasi ochotně obsazují polobudky typu rehkovník, a tak jim je můžeme na vhod-

Foto Dûrzan círano

dá podnikat, ale i to je důležité. Jednou vyrostou a díky předcházející přípravě mohou na snahy starší generace snáze navázat.

- Konipas, podobně jako například písík, potřásá jak dlouhým ocáskem, tak i celou zadní částí těla. Nápadné je to hlavně ve chvílích, kdy přistane na zemi při svých častých přeletech. Důvodů to má podle názoru ornitologů hned několik. V blízkosti tekoucí vody to může činit ptáka méně viditelným, v jiných situacích to naopak jeho viditelnost podtrhuje.

Jsou chvíle, kdy na sebe chce upozornit - například při ochraně území nebo při námluvách. Při svatebním tanci drží ocas zdvižený kolmo do výše a rozvinutý. Nápadný chce být konipas také před lovem, při němž se pak jeho pozornost zaměřuje na kořist a oslabuje se vůči predátorům. Je tedy dobré číhajícího dravce včas doslova přilákat, ve chvíli, kdy je lepší příležitost jej zaznamenat a zachránit se. Máváním ocasu lze také vyplašit hmyz a pak jej snáze objevit a ulovit. **-ah-**

Zdraví a strava

Rostlinné alternativy mletého masa

Mohlo by se zdát, že kvalitní litinový mlýnek na maso nemá v bezmasé domácnosti co pohledávat. Chyba lávky. Je výborným nástrojem pro zpracování některých rostlinných alternativ masa (sójové maso, seitan...) nebo vařené zeleniny na mleté hmoty k výrobě nejrůznějších bezmasých karbanátků, sekaných a podobných záležitostí. A pokud už ho máte „nainstalovaný“, můžete ušetřit nemalý objem času, který byste jinak museli věnovat na strouhání zeleniny. Některé postupy, suroviny, recepty a výsledné pokrmy jsme si představili na dalším pokračování kurzů zdravého vaření. A jako obvykle nabízíme prostřednictvím konkrétních předpisů k vyzkoušení.

Sójovo-celerové karbanátky

Ingredience: sójové kostky (200 g), celer (1/2 bulvy), česnek (10-12 stroužků), hladká celozrnná špaldová mouka (šálek), kuřičná strouhanka (šálek + na obalování), sójová omáčka (4-5 lžic), rajský protlak (cca 3 lžice), rostlinný olej (3 lžice + na smažení), drcený kmín (lžice), drcený koriandr (2 lžice), majoránka (2 lžice), sůl, drcený pepř

Postup přípravy: Sójové kostky uvaříme společně s celerem pokrájeným na menší kousky doměčka v dobře osolené vodě. Slijeme, necháme vychladnout a pomeleme v mlýnku na maso. Česnek oloupeme a celé stroužky krátce restujeme na pánvi v malém množství oleje. Necháme zchladnout a také pomeleme. Přidáme všechny ostatní ingredience a propracujeme v těsto. Obalíme ve strouhance a opékáme na pánvi z obou stran dozlatova.

Pozn.: Celer v receptu je možné nahradit jiným druhem tvrdší zeleniny ve zhruba stejném množství (zelí, řepa, dýně, brokolice, kapusta...)

Avokádová paštika

Ingredience: avokádo, marinované tofu, rostlinný olej, ½ cibule, lahůdková cibule, česnek (1-2 stroužky), sůl (cca 1 lžička), drcený pepř, lahůdkové droždí (lžice), škrob (2 lžice), voda (cca 1 dcl)

Postup přípravy: Nadrobno pokrájenou cibuli restujeme do sklovata, přidáme poseka-

nou lahůdkovou cibuli a utřený česnek, krátce orestujeme a přidáme ještě nastrohané nebo rozdrobené tofu. Osolíme, opepříme a zaprášíme škrobem a lahůdkovým droždím. Zalijeme vodou, dobře promícháme a necháme zavařit. Směs přendáme do mixovací nádoby, přidáme avokádo a umixujeme dohladka. Dochutíme a necháme vychladnout.

Tofu paštika se sušenými rajčaty

Ingredience: uzené tofu, rostlinný olej, cibule, paprika, česnek (3-4 stroužky), sušená rajčata v oleji (1/2 šálku), oregano (2 lžičky), sůl (cca lžička), drcený pepř, lahůdkové droždí (lžice), škrob (2 lžice), voda (cca 1 dcl)

Postup přípravy: Nadrobno pokrájenou cibuli a papriku restujeme do sklovata, přidáme utřený česnek a oregano, krátce orestujeme a přidáme ještě nastrohané nebo rozdrobené tofu. Osolíme, opepříme a zaprášíme škrobem a lahůdkovým droždím. Zalijeme vodou, dobře promícháme a necháme zavařit. Směs přendáme do mixovací nádoby, přidáme sušená rajčata a umixujeme dohladka. Dochutíme a necháme vychladnout.

Foto -jj-

Mrkvové muffiny s karobem

Ingredience: mrkev (400 g), pohanková mouka (šálek), kypřicí prášek (2 lžičky), rostlinný olej (1/3 šálku), cukr (1/3 šálku), karob, případně kakao (2 lžice), sůl (špetka)

Postup přípravy: Mrkev uvaříme vcelku do změknutí, necháme vychladnout a pomeleme v mlýnku maso nebo nastroháme najemno. Promícháme s ostatními ingrediencemi do vláčného těsta. Plníme muffinové košíčky a pečeme na 180 °C 25-30 minut. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Alan Šturm, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2026

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE